

Тідгородинський В. М.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри кримінального права, к. ю. н., доцент

ЧЕСТЬ ТА ГІДНІСТЬ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ В СУЧАСНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про судову охорону і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» від 16 січня 2014 року № 721-VII доповнено положення Кримінального кодексу України (далі – КК України) ст. 151-1 «Наклеп» [1]. Вказаний законодавчий акт втратив чинність на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року» від 23 лютого 2014 року № 767-VII [2]. Вказані зміни підтверджують актуальність дослідження значення таких об'єктів кримінально-правової охорони як честь та гідність на сучасному етапі реформування кримінального законодавства України.

Під поняттям «честь» конкретної людини, як нами було встановлено раніше, слід розуміти – позитивну оцінку, яка дається суспільством конкретній людині, а під поняттям «гідність» – позитивну самооцінку конкретної людини [3, с. 93]. В інших працях нами неодноразово обґрунтовувалась необхідність криміналізації клевети [4, с. 78–85], образи [5, с. 173–175], а також посягання на ділову репутацію [6, с. 324–326].

Втрата чинності положень Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судову охорону і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» за № 721-VII від 16 січня 2014 року, якими запроваджувалась кримінальна відповідальність за «наклеп» необхідно розглядати як передумову до подальшого дослідження питання

запровадження кримінальної відповідальності за наклеп. З'ясуємо в цьому аспекті взаємозв'язок та взаємовплив розвитку кримінально-правової політики із проблемою криміналізації посягань на честь та гідність особи.

Останнім часом в Україні відбувається суттєве загострення політично-соціальної кризи. Події, пов'язані з протестними акціями використовуються певними внутрішніми та зовнішніми політичними силами, що призводить до дестабілізації життя в Україні. Непоодинокими стали випадки масових заворушень, втручання в роботу державних та правоохоронних органів, захоплення будівель державної та комунальної власності, значно збільшилась кількість хуліганських дій [7]. Саме вищезазначені фактичні обставини були покладені в основу обґрунтування запровадження кримінальної відповідальності за наклеп. Вказані фактичні обставини зберегли свою актуальність і дотепер. Причин та передумов виникнення вказаної соціально-політичної кризи дуже багато, вони є складними, а їх вирішення можливе лише за допомогою комплексних заходів соціально-економічного характеру. Проте серед цих заходів, дуже важливу роль відіграла та відіграє інформація, що поширюється про посадових осіб вищих органів державної влади, окремі її інституції на території України та інших держав. Питанням дослідження ефективності тієї чи іншої політичної сили у здійсненні державної влади займається політологія. Проте право, як зовнішня форма виразу правил поведінки, має забезпечувати цивілізовані правила боротьби за владу та порядок її здійснення. І в ці правила боротьби та порядок її здійснення мають не обмежуватись лише регламентацією порядку проведення виборів, призначення тієї чи іншої посадової особи (Президента України, міністрів, керівників центральних органів державної виконавчої влади), визначенням порядку та меж повноважень через сукупність прав та обов'язків, але й шляхом забезпечення захисту посадових осіб вищих органів державної влади України в інформаційному просторі. Вказаний захист обумовлений особливостями інформаційного суспільства, які полягають у існуванні взаємного зв'язку та впливу між діяльністю

державних інституцій, керівників центральних органів державної виконавчої влади та тим в якому «ракурсі» висвітлюється їх діяльність у ЗМІ, Інтернет - просторі тощо.

Поширення недостовірної інформації або викривлення інформації про діяльність керівників центральних органів виконавчої влади, керівників відомств, призводять до неможливості належного виконання своїх посадових обов'язків протягом строку, на який вказаних осіб було призначено.

Згідно частини 2 статті 5 Закону України «Про національну безпеку», національна безпека України забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково-технологічній, *інформаційній* (курсив – В.М.) та інших сферах [8]. Тобто, захист честі та гідності, ділової репутації посадових осіб вищих органів державної влади, можна розглядати, навіть, як один із елементів інформаційної безпеки України, що обумовлює необхідність створення механізмів кримінально-правового захисту честі та гідності посадових осіб вищих органів державної влади України.

Якщо звернутись до історичної ретроспективи, то у КК України 1960 року передбачалась кримінальна відповідальність за «наклеп» згідно ст. 125, образу згідно ст. 126, образу судді згідно ст. 176-1, образу представника влади або представника громадськості, який охороняє громадський порядок згідно ст. 189. Слід звернути увагу також на те, що деякі норми, які встановлювали відповідальність за образу і наклеп, були включені в текст цього законодавчого акту від самого початку, інші – пізніше, окремими статтями КК України 1960 р. було доповнено уже після його прийняття, а згодом вони були виключені (так, стаття 176-5 «Образа прокурора або слідчого» діяла менше шести років).

Стосовно скасованої статті 151-1 «Наклеп» КК України, то вважається, що положення вказаної статті мають ряд недоліків. До основних недоліків скасованої ст. 151-1 «Наклеп» КК України належить те, що законодавець включив до кваліфікуючих ознак

лише «спосіб» вчинення наклепу, проте такі ознаки як «правове становище потерпілої особи», а також «створення загрози заподіяння тяжких наслідків або заподіяння тяжких наслідків» залишені були законодавцем поза увагою.

Отже, більш оптимальним шляхом подальшого удосконалення кримінально-правових заходів захисту честі та гідності є обрання інших підходів формування кримінально-правових норм, ніж ті які були запропоновані в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» за № 721-VII від 16 січня 2014 року [1], зокрема, запровадження таких кваліфікуючих ознак «наклепу» як вчинення його щодо потерпілих, які займають керівні посади в органах державної влади України, а також «створення загрози заподіяння тяжких наслідків або заподіяння тяжких наслідків».

1. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян: Закон України від 16 січня 2014 року № 721-VII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/721-18/page>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року: Закон України від 23 лютого 2014 року № 767-VII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/767-18>
3. Підгородинський В. *Поняття честі та гідності особи* / В. Підгородинський // *Вісник прокуратури*. – 2009. – № 10. – С. 88–94.
4. Підгородинський В. М. *Кримінальна відповідальність за розголошення відомостей, що принижують честь та гідність людини* / В.М. Підгородинський // *Митна справа*. – 2012. – № 5. – С. 78–85.
5. Підгородинський В.М. *Про криміналізацію образи в Україні* / В.М. Підгородинський // *Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права: матер. міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.)* Т. 2 / відп. за випуск д. ю. н., проф. В.М. Дрьомін; націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2012. – С.173–175.
6. Підгородинський В. *До питання про кримінально-правову охорону ділової репутації* / В. Підгородинський // *Правове життя сучасної*

- України. збірнику матер. Міжнарод. наук.-практичн. конф. (м. Оdesa, 16-17 травня 2013 р.). Т. 2 / відп. за випуск д. ю. н., проф. В.М. Дрьомін; НУ «ОЮА». – О. : Фенікс, 2013. – С. 324–326.
7. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» за № 3879 від 14 січня 2014 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49483
  8. Про національну безпеку: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV: станом на 01 березня 2014 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>